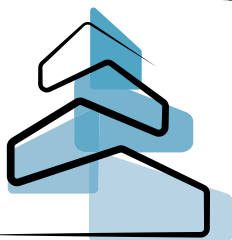

BABEL

Jaarverslag 2015

Wie maakt Zaanstad?

BABEL
ZAANS ARCHITECTUURPLATFORM

*Samen
bijdragen
aan*

*de Zaanse
architectuur.*

Rabobank Zaanstreek sponsort Stichting Babel

Stichting Babel creëert een platform waar kennis en ervaringen omtrent stedelijke ontwikkeling, architectuur en vormgeving gedeeld kunnen worden. Hierin staat de Zaanstreek centraal. Rabobank Zaanstreek draagt hier graag haar steentje aan bij.

www.rabobank.nl/zaanstreek

Een aandeel in elkaar

Rabobank

2015 WIE MAAKT ZAA NSTAD?

Door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu was 2015 uitgeroepen tot Jaar van de Ruimte. Naast terug kijken naar de totstandkoming van het huidige Nederland, ging het vooral om het onder de loep nemen van de actuele ruimtelijke opgaven, kennis en initiatieven aan elkaar verbinden en handelingsperspectieven zichtbaar te maken.

Het ging om het zoeken naar een nieuw ruimtelijk evenwicht, een nieuwe vorm van planning die de gebruiker centraal stelt. Het motto voor het Jaar van de Ruimte luidde: "Wie Maakt Nederland?"

Wie maakt Nederland", vertaalt in "Wie maakt Zaanstad", vormde de rode draad in ons jaarprogramma. Hoe veranderen de rollen in maatschappelijke processen, zoals in de zorg en in de stedelijke ontwikkeling bij complexe transitieprocessen En welke lonkende perspectieven zijn te signaleren. Wat kunnen architecten, stedenbouwers, landschapsontwerpers, volkshuisvesters en andere creatieve vakmensen inbrengen. Welke talenten hebben ze nodig om een dergelijke rol te kunnen vervullen?

Wij hebben er in dit jaarprogramma voor gekozen om interessante thema's van 2014 verder uit te werken en op zoek te gaan naar nieuwe oplossingen. Oplossingen waarbij zowel de meerwaarde van de kennis van ontwerpers als de opstelling van overheid en opdrachtgevers, klein en groot, getoetst worden. En wat de rol en betekenis is van overheid, bedrijfsleven en andere instituties, etc.? Zijn zij actoren en zo ja op welke manier?

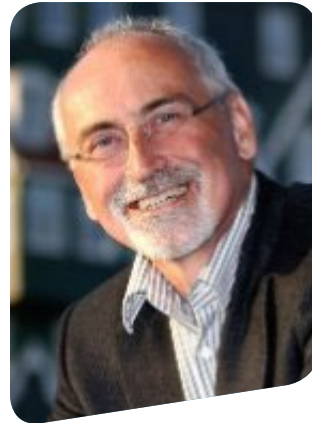
INHOUD

Voorwoord	Blz. 4
Thema - Wonen en werken, een spannende combinatie	Blz. 5
BabelExcursie	
BabelLab	
Thema - Zorg en wonen	Blz. 6
BabelLab	
BabelKreativ	
Thema - Gebiedsontwikkeling van Zaan en IJ	Blz. 7
FietsSafari	
BabelDebat	
Thema - Wie maakt Zaanstad?	Blz. 8
Zaanse Dag van de Architectuur	
Presentatie	
BabelDebat	
BabelDebat	
Archigids - Wandelen of fietsen met onze gidsen	Blz. 10
Programmaraad en organisatie - Colofon	Blz. 12, 13

Voorwoord

Gaat Zaanstad het maken....?

De toekomst van Zaanstad houdt ons weer bezig. Terugkijkend op de activiteiten, die we in 2015 organiseerden, realiseer ik me dat Babel in de beginjaren van deze eeuw ontstond op de golven van de discussies over de toekomst van het centrumgebied van Zaandam. Uitgegroeid tot een breed georiënteerd architectuurplatform voor de hele Zaanstreek, bewegen onze activiteiten zich nu opnieuw rond de actuele vraag over de toekomst van Zaandam. En van Krommenie, en van Wormerveer, en van Zaandijk, en van...

De toekomst van Zaanstad heeft veel gezichten. Het aardige van Zaanstad is immers, dat het helemaal geen stad is in de gebruikelijke zin van het woord. En het naar mijn mening ook niet gaat worden. En ook niet moet willen worden. Zaanstad is een samenbundeling van dorpen en stadjes. Elk met een eigen karakter en een eigen historie. Maar tegelijk met een lange geschiedenis van onderlinge verbondenheid en samenhang als Zaanstreek. En steeds meer doorgroeiend naar eenheid in verscheidenheid. En met een lange historie van verbondenheid en samenhang met Amsterdam; groeiend naar nieuwe vormen van wederzijds profijt. Dát maakt de toekomst van Zaanstad zo interessant. In Krommenie en Wormerveer gaat het om andere perspectieven dan rond het centrum van Zaandam. In de discussie over de vraag hoe Zaanstad er in 2040 uit kan zien, pendelen we daarom tussen grootschalige vragen als de transformatie van industriegebieden en het verbinden van wijken over de scheidslijnen van zware infrastructuur, naar de menselijk schaal van aantrekkelijke openbare ruimte, zoals rond de sluis in Zaandam, of een mooi initiatief als het 'buurtwoonhuis'.

De gemeente ontwikkelt een toekomststrategie voor Zaanstad onder de noemer MAAK.Zaanstad.

Wat gaan we dan maken? Wie gaan het maken? Hoe gaan ze het maken? Dat was een rode draad voor Babel in 2015. Gaat Zaanstad het maken....? Het is soms knap ingewikkeld met die wirwar van wonen en industrie van ons. Maar er zijn ook grote kansen. Op onze bijeenkomsten in 2015 werden we geprikkeld door succesvolle projecten van buiten de Zaanstreek en lieten mensen proefballonnetjes op voor nieuwe ontwikkelingen op allerlei plekken in de Zaanstreek. Soms leidde dat tot eensgezinde meningen onder de bezoekers van onze debatten. Zoals: niet bouwen in de veenweidegebieden. Zoals: maak een aantrekkelijk verblijfsgebied van het sluizencomplex in Zaandam. In beide gevallen zie we de echo van die mening terug in de gemeentelijke strategie voor de toekomst van Zaanstad.

Soms ook waren de meningen sterk verdeeld. In de achterban van Babel wordt over actuele vragen soms heel verschillend gedacht. Het leuke is dat we elkaar vinden in geanimeerde bijeenkomsten, vanwaar je toch altijd weer met nieuwe beelden in je hoofd thuis komt. In dit jaarbericht staan de beelden uit 2015 nog eens op een rij.

Robert Leferink
voorzitter Stichting Babel, Zaans architectuurplatform
Mei 2016

NB. In oktober 2015 kondigden we aan een ontwerprijvraag te gaan organiseren voor een "nieuwe Zaanse woning". Een samenwerkingsproject met Parteon. Toen werd het even stil, want de voorbereidingen kosten wat meer tijd dan verwacht. Maar wat in vat zit, verzuurt niet. Even geduld a.u.b.

Wonen en Werken een spannende combinatie

Wonen en werken zitten elkaar soms in de weg en belemmeren zowel de ontwikkeling van een leefbare stad als de economisch belangrijke bedrijvigheid. In een dialoog over de belemmeringen en de verschillende belangen zijn we in 2014 met een Babel Salon gestart met het onderzoeken hoe wonen en werken in een goede balans in de toekomst samen kunnen gaan. Gebleken is dat de partijen niet eens zoveel van mening verschillen.

Technische mogelijkheden, financieringen en de termijn waarop veranderingen haalbaar zijn bepalen in veel gevallen de opstelling. In september 2014 volgde een inspirerende excursie naar Manchester. In dit jaarprogramma 2015 verdiepen wij ons verder in de factoren die van belang zijn bij de transitie naar een goede balans tussen wonen en werken.

BinnenlandExcursie: Wonen en Werken

BabelLab: Wonen en Werken

Begin 2015 hebben we onze nieuwe website in gebruik genomen. Ook is er voor Babel een fris nieuw logo ontworpen, waar we erg blij mee zijn.

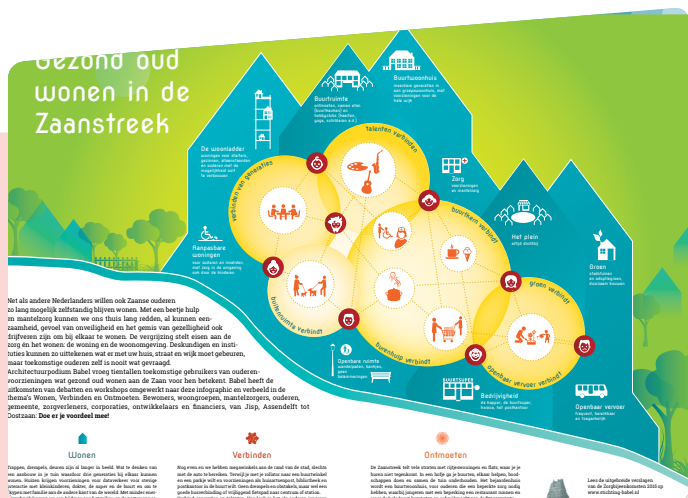
Zorg en wonen

Zorgen voor vandaag en morgen

Babel heeft al eerder aandacht besteed aan dit thema, maar in 2015 is het actueler dan ooit. Eind 2018 zal een compleet vernieuwd Zaan Medisch Centrum (ZMC) zijn verzezen. Behalve een ziekenhuis komt er een zorgboulevard met paramedische voorzieningen, evenals een XL-supermarkt. Al met al een mega-ontwikkeling voor Zaanstad. Hoewel 'de mens' in de visie centraal staat roepen de plannen toch vooral het beeld op van een separate zorgenclave, welke nauwelijks een relatie heeft met zijn omgeving. In hoeverre hebben ook de omringende buurten baat bij dit nieuwe cluster? Die vraag dringt zich des te meer op nu in Zaanstad – net als in veel andere steden – ondanks de toenevende vergrijzing verzorgingshuizen moeten sluiten. Dat roept niet alleen de vraag op wat er met de vrijgekomen panden moet gebeuren, maar vooral wat er voor nodig is om de groeiende groep ouderen daadwerkelijk langer thuis te laten wonen. Dat vraagt naast aangepaste huisvesting en technische hulpmiddelen om zorg- en dienstverleningsarrangementen op maat, waarbij een groeiend beroep wordt gedaan op mantelzorg van familie en buurtgenoten. Daarnaast zien we de laatste tijd steeds vaker initiatieven ontstaan van senioren, die in het kader van Collectief Particulier Opdrachtgeverschap met elkaar hun eigen woon/zorgarrangement ontwikkelen.

BabelLab: Gezond oud wonen aan de Zaan

BabelKreativ: Geef verbeelding aan vergrijzing

Gebiedsontwikkeling langs Zaan en IJ

Het gebiedsprogramma Zaan IJ is voor de komende decennia de belangrijkste drager voor de Zaanse stedelijke vernieuwingsopgave. Het programma heeft tot nu toe vooral ingezet op creëren van goede randvoorwaarden (smeden van coalities (zoals op het Hembrugterrein), versoepeling van regelgeving (o.a. via de Crisis- en Herstelwet) en binnenhalen van subsidies (voor restauratie van erfgoed)). Op het Hembrugterrein – een voormalig terrein van Defensie, gelegen op de grens van Zaan en Noordzeekanaal – begint de herontwikkeling zich na jaren van stagnatie daadwerkelijk fysiek af te tekenen. Nadat rijk, provincie en gemeente overeenstemming hadden bereikt over samenwerking en aanpak, kon met behulp van forse subsidies vanuit provincie en Rijk gestart worden met het herstel en hergebruik van

een aantal monumentale panden op een deel van het terrein. Het huidige scenario is gebaseerd op geleidelijkheid en gaat er van uit dat de markt op den duur het stokje overneemt. Voor het overige richt Zaanstad zich op kleinschalige ontwikkeling van wonen en werken op braakliggende terreinen en in vrijgekomen panden, binnen bestaande kernen en bebouwingslinten en van organische transformatie van verouderde bedrijventerreinen. In 2014 ging Babel op zoek naar het gemeenschappelijke van Zaan en IJ en heeft de verbinding gelegd met de stedelijke ontwikkeling in Amsterdam-Noord. Tijdens deze fietssafari bezochten we inspirerende plekken en projecten op het gebied van zelfbouw, herbestemming van erfgoed, cultuur, verduurzaming en inspirerende voorbeelden gezien van tijdelijk gebruik.

Fietssafari

BabelDebat: Gebiedsontwikkeling 3.0

Wie maakt Zaanstad?

Presentatie de nieuwe woning

BabelDebat: Dorpslinten

BabelDebat: Zelfbouw

Wie maakt Zaanstad draaide om de vraag welke actoren, in welke processen, in staat kunnen zijn de programmatische en stedenbouwkundig/architectonische kwaliteit te produceren, die Zaanstad in de (nabije) toekomst nodig heeft. Babel keek met de belangrijkste actoren terug op de processen tot nu toe. Wat zijn de factoren geweest die bepalend waren voor het resultaat en de kwaliteit van de (her)ontwikkeling van Zaanstad? Dat natuurlijk vooral met als doel te onderzoeken wat we daarvan kunnen leren voor de toekomst. Wat werkt ook in de toekomst nog en waar zullen we andere paden moeten ontdekken. De nadruk lag dan ook op de vraag 'Wie maakt Zaanstad vandaag én morgen'.

In de achterliggende periode hebben twee grote gebiedsontwikkelingen de ontwikkeling van Zaanstad gedomineerd: Inverdan (centrum herontwikkeling in Zaandam) en Saendelft (Vinxen wijk). Beide megaprojecten zijn aanzienlijk gevorderd, maar er resteren nog aanzienlijke (woningbouw)opgaven. Herontwikkeling van deelplannen en nieuwe vormen van opdrachtgeverschap en financiering zijn actueel. Nieuwe grote gebiedsontwikkelingen staan in Zaanstad niet op stapel. In de toekomst gaat het in Zaanstad vooral om kleinschaliger nieuwbouw en buurtvernieuwingprojecten, organische transformatie van bedrijfsterreinen naar gemengde woon-werk wijken.

De toekomstige ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit en dynamiek in Zaanstad zal vooral

de resultante zijn van een sneeuwbal van kleine en middelgrote ontwikkelingen, of het uitblijven hiervan. Wat leren we van het verleden en welke coalities en samenwerkingsvormen hebben kans van slagen in de komende jaren, waarin veel kleinschaliger ontwikkelingen zullen plaatsvinden. Veelal op basis van bottom-up initiatieven?

De gemeente Zaanstad probeert de woningbouw op kleine en middelgrote bouwlocaties in gemeentelijk eigendom, na het terugtrekken van ontwikkelaars, alsnog van de grond te krijgen d.m.v. CPO. Het is nog erg onzeker in welke vorm dit gaat lukken.

Zaanse dag van de Architectuur

Woningstichting Eigen Haard is actief in Amsterdam en in de regio waar we ruim 61.000 woningen, bedrijfsruimten en garages verhuren en beheren. We investeren volop in wijken waar we actief zijn en stimuleren economische, sociale en maatschappelijke ontwikkelingen en zorgen samen met onze lokale partners dat wijken zich ontwikkelen tot vitale wijken.

Betrokken bij Saendelft

Binnen Zaanstad zijn we erg betrokken bij de ontwikkeling van Saendelft. In totaal realiseert Eigen Haard in Saendelft circa 800 woningen, waarvan 550 huurwoningen, die inmiddels gereed zijn. Veel gezinnen wonen in een van onze huur- of koopwoningen. Deze woningen zijn allemaal van hoge kwaliteit. In Saendelft is elk deelplan ontworpen in de geest van een architectuurthema. Met de verschillende architectuurthema's is een palet van buurten met een eigen identiteit ontstaan. In 2016 starten we met de verkoop van het kleinschalige nieuwbouwproject Besaen.

Gezondheidscentrum en winkelruimte

We realiseren woningen voor een brede doelgroep. Voor jong, oud en voor specifieke doelgroepen. Zo ontwikkelde Eigen Haard in het centrumplan de Saen 68 woningen, waarvan 51 woningen bestemd voor 55-plussers en 17 als woonzorg woningen, die door Odion worden verhuurd. Eigen Haard beperkt zich echter niet tot het bouwen van woningen alleen. In het centrumplan ontwikkelden wij ook een gezondheidscentrum van 1450 m2 met nog eens 700 m2 winkelruimte. In het gezondheidscentrum Saendelft werken huisartsen, verloskundigen, apotheek, fysiotherapeut, maatschappelijk werkers, diëtisten en specialisten van het Zaans Medisch Centrum nauw samen.

Ook in Stadshart Zaandam bouwen we woningen

Stadshart Zaandam is een groot stedelijke vernieuwingsproject waarbij het centrum van Zaandam een nieuw stadshart krijgt en waarbij woningen worden toegevoegd. Eigen Haard en

Smit's Bouwbedrijf realiseren binnen Stadshart Zaandam, aan de westkant van het stadshart, het nieuwbouwproject De Zaanse Strip. Het gehele project omvat 258 appartementen verdeeld over vijf woongebouwen. De eerste vier energiezuinige woongebouwen zijn al klaar. De bouw van het laatste woongebouw is inmiddels gestart.

Meer weten?

Kijk op www.eigenhaard.nl.

Babel Archigids

Wandelen of fietsen met onze gidsen

Babel Archigids organiseerde ook dit jaar weer rondleidingen te voet of per fiets over architectuur, stedenbouw en gebiedsontwikkeling in de Zaanstreek. Belangstellenden konden op twee zondagen per maand (van maart t/m begin november) meelopen of fietsen met een van de rondleidingen. Ook werden op aanvraag op andere dagen rondleidingen of fietsexcursies voor groepen, bedrijven, scholen en instellingen gegeven voor een aangepast bedrag.

De rondleidingen van Babel Archigids raken steeds meer ingeburgerd en in 2016 gaan we hier zeker mee door. Op de website is alle informatie te vinden. Via Facebook en Twitter Babel Archigids is nieuws over de rondleidingen te volgen

Rondleidingen in 2015

- **Zaanse houtbouw:** over originele Zaanse houtbouw en voorbeelden van daarop geïnspireerde bouwwerken.
- **Nieuw centrum Zaandam:** langs stadhuisplein, Nieuw Ankersmidplein en Gedempte Gracht.
- **Herbestemming industriële architectuur:** een fietstocht langs markante voorbeelden van industrieel erfgoed.
- **Goed wonen, 100 jaar sociale woningbouw:** een wandeling door Zaandam met het verhaal van de Zaanse volkshuisvesting.
- **Dwars op de Zaan:** over een streek die is ontstaan uit lange slagen veenweiden en sloten.
- **Stadsarchitect Ludovicus Immink:** Tijdens de wandeling wordt Immink's werk vergeleken met andere gebouwen uit die tijd.
- **Saendelft:** fietstocht door de Vinex woningbouwlocatie in Zaandam-noord, bij Assendelft.
- **Zaaneiland:** 25 jaar transformatie. Een van de eerste projecten van het Zaanoevoerproject.

Nieuw was de rondleiding 'Wandeling door de Zaanse ruimte'.

"De begrenzing van de ruimte is het werk van de architect, maar de beleving van die ruimte is waar architectuur om gaat." Grote en besloten ruimtes. Mooie of mislukte ruimte. Belangstellenden kunnen de ruimtes niet alleen zien maar ook beleven.

BNA

Kring Alkmaar

Timmerfabriek Visser

Kozijnen, ramen, deuren, trappen,
schuifpuien, balustrades en lijstwerk.

Voor nieuwbouw en restauratie

Tot in detail verantwoord maatwerk

Visser Hraam

Noorder IJ- en Zeeweg 8, 1505 HG Zaandam
075-6177984 | www.timmerfabriekvisser.nl

Flexibel op maat verhuur van kantoor-,
atelier-, opslag en bedrijfsruimte

Business Center
BedrijvigeBij

www.bedrijvigebij.nl
075 622 65 22

architectuur-rondleidingen in de Zaanstreek te voet of per fiets

www.stichting-babel.nl

Levende omgevingen nodigen
uit om naar buiten te gaan

Levende woonomgevingen

Woonplezier is één van de belangrijkste ingrediënten van ons levensgeluk. Dat plezier vraagt om meer dan een woning alleen. Het vereist ook een woonomgeving waarin mensen zich even fijn en veilig voelen als in hun eigen huis. We maken ons bij BPD sterk voor het verwezenlijken van 'living environments', woon- en leefomgevingen die ook zelf leven. Die rust, ruimte en geborgenheid bieden en als ontmoetingsplek ook activiteiten op straat aanmoedigen. Waar iedereen, van jong tot oud, met veel plezier kan wonen en samenkomen. Dit doen we in heel Nederland, ook in uw regio.

Kijk voor onze nieuwbouwprojecten
op www.bpd.nl.

 bpd creating living environments

Babel 2015

Programmaraad en organisatie

Leden programmaraad

- Hans Bosma, communicatieadviseur
- Paul Carree, architect
- Martijn van der Hout, architect
- Lean van 't Hooft, beleidsadviseur kunst en cultuur
- Cees Kruit, architect
- Wim Klaassen, architect
- Leontine de Koning, hoofd Organisatie bij KNRM
- Marga Palmboom, allround administratieve ondersteuner
- Remco Reijke, stedenbouwkundige
- Marieke Ros, senior beleidsadviseur
- Dick Schilp, verkeersplanoloog
- Eva Stache, architect
- Hans Staller, strategisch beleidsadviseur,
- Ria Steenaart, voorm. directeur Dienst stadsontwikkeling Milieu en Beheer
- Gerrit Teders, stedenbouwkundige
- Nicolette Zwart, secretariële ondersteuning

Bestuur

Voorzitter:
Robert Leferink, management en advies

Secretaris:
Ria Steenaart, voorm. directeur Dienst stadsontwikkeling Milieu en Beheer

Penningmeester:
Louis Groen, voorm. vakbondsbestuurder FNV en voorm. raadslid

Algemene leden bestuur

- Joke Bosch, marketing communicatie coördinator
- Albert Groothuizen, zelfstandige in projectmanagement
- Wim Klaassen, architect
- Guido Voss, advocaat
- Ferdinand Vreugdenhil, directeur-bestuurder ontwikkelingsmaatschappij

Comité van Aanbeveling

- Jan Bolhoeve, voorm. directie en bestuurslid woningstichting Eigen Haard
- Fred van Dam, directeur Rabobank Zaanstreek
- Sjoerd Soeters, architect en supervisor Inverdan
- Dennis Straat, wethouder gemeente Zaanstreek
- Peter Tange, burgemeester Wormerland
- Nico Vanderveen, notaris

Colofon

Teksten

Hans Bosma, Ellen Holleman,
Nicolette Zwart, Hans Staller, Ria Steenaart

Coverfoto

Saendelft (Zaanstad), Tom Kisjes

Fotografie

Peter Bakker, Nanine Carree, Alard van de
Hoek, Wim Klaassen, Leontine de Koning,
Ria Steenaart, Nicolette Zwart

Redactie en Eindredactie

Louise Verra, Nicolette Zwart

Hoofdsponsors

- BPD, Haarlem
- Eigen Haard, Amsterdam
- Gemeente Zaanstad
- Rabobank Zaanstreek e.o., Zaandam
- Stimuleringsfonds Creatieve Industrie,
Rotterdam

Sponsors

- BNA kring, Alkmaar
- Business Center BedrijvigeBij, Zaandam
- Islant atelier voor stedenbouw, Zaandam
- Parteon, Wormerveer
- Timmerfabriek Visser, Zaandam

Vrienden van Babel

- Architectenbureau ir. W. Klaassen, Zaandam
- Bouwbedrijf Nieuwe Maten, Wormerveer
- Breebaart & Huffstadt B.V.
- DAM Advocaten, Zaandam
- Duin, Bloem en Voss advocaten, Zaandam
- Kuijs Reinder Kakes Makelaar, Zaandam
- Kurk & Jacobs Notarissen, Zaandam
- Bouwbedrijf Somass B.V., Zaandijk
- Constructiebureau Tentij B.V., Heemskerk
- VOF Kantoren Zaanstad, Wormerveer

Dankzij de financiële steun van deze sponsors en vrienden zijn alle activiteiten, veelal kosteloos en met veel tijd en inzet georganiseerd door de leden van de programmaraad, mede mogelijk gemaakt. Onze dank gaat natuurlijk ook uit naar de medewerking en medewerkers van al onze bezochte locaties, onze donateurs en de belangstellende publiek bij onze activiteiten.

Wij hebben in dit jaarbericht wederom ons best gedaan alle betrokkenen die op enigerlei andere wijze Babel hebben ondersteund zo zorgvuldig mogelijk bij de activiteiten te vermelden. Iedere inzet voor alle vormen van bijdrages is uiterst gewaardeerd.

© 2016 Uitgave Stichting Babel

Musical 23, 1507 TS Zaandam
T: 075 - 670 06 95
W: www.stichting-babel.nl
E: info@stichting-babel.nl

The logo for ZNSTD features the letters 'Z', 'S', and 'T' in a grey, sans-serif font. The letter 'N' is positioned between 'Z' and 'S' and is rendered in a vibrant blue color. The 'N' is stylized with a slight shadow or depth, giving it a three-dimensional appearance as if it's floating or attached to the other letters.

**stimuleringsfonds
creatieve industrie**